

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन

चंद्रपूर जिल्हा

१९८७-८८

[कृत्त कार्यालयीन उपयोगाकरीता]

जिल्हा सांख्यिक व आर्थिक समालोचन

जिल्हा :- चंद्रपूर

१९८१-८८

जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय,
अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय,
महाराष्ट्र शासन,
नियोजन विभाग,
चंद्रपूर फोन नं. ३३३३.

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन

१९८७-८८

शुद्ध पत्रांक

अनु. क्र.	बाब/ तक्ता क्र.	पृष्ठ क्र.	परिच्छेद/ स्तंभ क्र.	ओळ क्र.	चक्र	बरोबर :
१.	२.	३.	४.	५.	६.	७.
१.	दुष्टीक्षोपात जिल्हा	-	-	-	-	-
२.	भाग - १ समालोचन	-	-	-	-	-
	भाग - २ तक्ते					
१.	१.१	१	५	३	१९२७	१९२३
२.	१.३	५	११	३	अस्पष्ट	१३
३.	३.८	३८	९	१८	अस्पष्ट	५४८
४.	४.७	५५	५	१०	अस्पष्ट	४०००
५.	८.२	२०२	४ [ब]	३	अस्पष्ट	[६३५]
६.	८.४	१११	४	५	२३७	३७
७.	९.३	११९	आधार	-	चंद्रपूर	नागपूर
८.	११.१	१३४	४	१	अस्पष्ट	७१५०
९.	११.५	११४	५	१	१९९३	१९९३

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन

१९८७-८८

दुसरीक्षोपात जिल्हा

अनु. क्र.	बा. ब.	परिमाण	जिल्हा चंद्रपूर	महाराष्ट्र राज्य.
१.	२.	३.	४.	५.
१] प्राकृतिक रचना				
अ] भौगोलिक स्थान				
१] उत्तर अक्षांश	अंश	१८.४१ ते २०.५५	१६.४ ते २२.१	
१] पूर्व रेखांश	अंश	७८.४८ ते ८०.५५	७२.६ ते ८०.९	
ब] हवामान				
तापमान [१९८७]				
१] किमान	सेल्सियस	८.६	उ. ना.	
२] कमाल	—"	४६.२	उ. ना.	
३] पर्जन्य [सरासरी]	मि. मि.	१२०८	उ. ना.	
क] प्रशासकीय विभाग [१ एप्रिल रोजी]				
१] तालुके	संख्या	१०	३०३	
२] पंचायत समित्या	संख्या	१०	२९८	
३] टंचाई ग्रस्त तालुके	संख्या	९	१३०[८५.८६]	
४] एकात्मिक ग्रामीण विकास प्रकल्प गट	संख्या	१०	२९८	
५] शहरे	संख्या	x ८	३०७	
६] गावे [एकूण] १९८१ जनगणनेप्रमाणे	संख्या	* १७६८	४१८३३	
१] वस्ती नसलेली	संख्या	* ३१७	२४७९	
२] वस्ती असलेली	संख्या	* १४५१	३९३५४	
७] क्षेत्राफळ	चौ. कि. मी.	१८६९४.९	३०७६९०	
२] प्रशासकीय संस्था				
१] पंचायत समित्या	संख्या	१०	२९८	
२] महानगर पालिका	संख्या	निरंक	११	
३] नगर परिषदा	संख्या	५	२१६	
४] कटक मंडळे	संख्या	निरंक	७	
५] ग्रामपंचायती [३१.३.८८]	संख्या	७८८	२४७०७ [३१.३.८७]	
६] पोलीस स्थानके [१.१२.८८]	संख्या	१८	७८४	
७] पोलीस आऊट पोस्ट [१.१२.८८]	संख्या	२६	११९१	

x मूल न. प. नव्याने निर्मिती झाल्यामुळे.

* एकूण १६ गावे न. प. क्षेत्रात समाविष्ट झाल्यामुळे बदल.

१. लोकसंख्या				
१]	ग्रामीण लोकसंख्या	आकडे हजारात	११२७ *	४०७९१
२]	नागरी लोकसंख्या	-----"	२९२ *	२१९९३
३]	एकूण लोकसंख्या	-----"	१४१९	६२७८४
४]	अनुसूचित जातीची लोकसंख्या	-----"	९०	४४८०
५]	अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येची टक्केवारी	टक्केवारी	६.३९	७.१४
६]	अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या	आकडे हजारात	३००	५७७२
७]	अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येची टक्केवारी	टक्केवारी	२१.०७	९.१९
८]	पुस्त्या	आकडे हजारात	७२५	३२४१५
९]	स्ट्रिया	-----"	६९४	३०३६९
१०]	स्ट्रि-पुस्त्या प्रमाण	१००० पुस्त्यामागे	९६०	९३४
११]	घनता	स्ट्रियाचे प्रमाण		
		दर चौ. कि.मी.	१३३	३०४
१२]	साक्षरतेचे प्रमाण	क्षेत्रातील लोकसंख्या		
१]	एकूण	टक्केवारी	३९.२३	४७.१८
२]	पुस्त्या	-----"	५१.४४	५८.७९
३]	स्ट्रिया	-----"	२६.४९	३४.७९
४]	राज्यामध्ये जिल्ह्याचा क्रमांक	संख्या	२३	—
४]	कृषी		[१९८५-८६]	१९८६-८७
x १]	भौगोलिक क्षेत्र	हजार हेक्टर	१०६३-८	३०४५६
x २]	जंगलव्याप्त क्षेत्र व त्याची भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	-----"	३७०	५३७०
			[३३.८८]	[१७.४६]
३]	शेतीला उपलब्ध नसलेली जमीन			
x अ]	बिगर शेती वापराखालील जमीन	हजार हेक्टर	३८	१०८३
x ब]	पडीत आणि लागवडीलायक नसलेली जमीन	-----"	५६	१७२५
क]	एकूण	-----"	९४	२८०७
४]	पडीत जमीनी व्यतिरिक्त लागवड न केलेली इतर जमीन			
x १]	कायम गुरेचरणा आणि इतर	हजार हेक्टर	३७	१५४२
x २]	झाडे झाडपाखालील जमीन	-----"	८	१८३
x ३]	लागवडी योग्य परंतु पड जमीन	-----"	५०	१०३२
५]	पडीत जमीन			
x १]	चाल पड	हजार हेक्टर	२१	९०१
x २]	इतर पड	-----"	२५	१०००
६]	पिकाखालील क्षेत्र		१९८५-८६	१९८६-८७
x १]	पिकाखालील निव्वळ क्षेत्र	-----"	४८८	१७९२३
x २]	दुसोटा क्षेत्र	-----"	३४	२०१९
x ३]	एकूण पिकाखालील क्षेत्र	-----"	५२२	१९९४२

* काही गावे न. प. क्षेत्रात समाविष्ट झाल्याने ग्रामीण व नागरी लोकसंख्येत बदल.

x आकडे अस्थायी आहेत.

१.	२.	३.	४.	५.
७) ओलीत क्षेत्र		१९८५-८६	१९८६-८७	
x १] निव्वळ ओलीत क्षेत्र	हजार हेक्टर	८१	१८०४	
x २] एकूण ओलीत क्षेत्र	"	८५	२३४३	
८) x मेहत्वाच्या पिकाखालील क्षेत्र [अन्नधान्ये]	"	३९३	१४१२३ [१९८७-८८]	
९) वृद्धित धारणा जमिनी [१९८०-८१ अंतिम]				
१] २ हेक्टर पेक्षा कमी	संख्या [००]	८८९	३०७७५	
२] २ ते १० हेक्टर	"	७९७	३१८३	
३] १० हेक्टर पेक्षा जास्त	"	६९	४८७४	
१०) जमिन महसूल वसुली १९८७-८८	लाखा रुपये	६.३४	उ. ना.	
११) जिल्हा परिषादच्या उपकर १९८७-८८	"	२.८३	उ. ना.	
१२) पंचायत समित्यांच्या उपकर १९८७-८८	"	५.१२	उ. ना.	
५) पशुसंवर्धन [पशुगणना १९८२]				
१] पशुधान	संख्या हजारात	१०६८	३०९१९	
२] गायी व बैल	"	६७६	१६१६२	
३] म्हशी व रेडें	"	८६	३९७२	
४] मेंढ्या	"	४१	२६७१	
५] शेंळ्या	"	२३१	७७०५	
६] कोंबड्या व बदके	"	८१५	१९८४४	
६) सहकार १९८७-८८				
१] सहकारी संस्था	संख्या	१२०४	८७६७६	
२] प्राथमिक कृषी सहकारी पत संस्था	"	५१५	१८३४४	
३] प्राथमिक कृषी सहकारी पत संस्थाची संख्या हजारात		९५	६८३०	
४] दुग्ध शाळा संस्था	संख्या	१२३	१२९४१	
५] प्राथमिक कृषी पत संस्थानी दिलेली कर्जे	रु. कोटीत	४.५७	६८०	
७) जलसिंचन [३०.६.८६ रोजी]		३०.६.८८	३०.६.८६	
पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प व त्याखालील लाभक्षेत्र		रोजी.	रोजी	
१] मोठे प्रकल्प लाभ क्षेत्र	संख्या हजार हेक्टर	निरंक	१६	
२] मध्यम लाभ क्षेत्र	संख्या हजार हेक्टर	७	१४६	
३] लघु प्रकल्प [पृष्ठ भाग] लाभ क्षेत्र	संख्या हजार हेक्टर	२७ [राज्य स्तरीय]	१४००	
४] सिंचन विहीरी खाली मिळणारे क्षेत्र हजार हेक्टर		२[८५-८६]	१९२[८६-८७]	
८) उद्योग १९८७ अखेर				
१] नोंदणीकृत कारखाने	संख्या	३३३	२४९७१	
२] नोंदणीकृत चालू कारखाने [उत्पादन चालू असलेले]	संख्या	२०६	२०६०९	
३] साधार कारखान्यांची संख्या [चालू असलेले खाजगी धारून]	संख्या	निरंक	१११	
४] साधार कारखान्यातील उत्पादन	००० मेट्रिक टन.	निरंक	२७९५	
५] सर्व सुत गिरण्यांची संख्या	संख्या	१	१२१	

१.	२.	३.	४.	५.
९.] <u>वीज १९८७-८८</u>				
१] विज पुरवठा केलेली गाहरे व छोडी [३१.३.८८]	संख्या	१३१३	३८१७७	
२] विद्युतीकरण झालेल्या गावांची संख्या	संख्या	१३१६	उ. ना.	
३] विज पुरवठा केलेले पंपसंच	संख्या	६०८७	१२४२१०२	
४] गोबर गॅस, संपत्रो [३१.३.८८ अखोर]	संख्या	१३१३३	उ. ना.	
१०.] <u>सार्वजनिक आरोग्य [१९८७]</u>				
१] रुग्णालये	संख्या	११	७६८	
२] दवाखाने	"	२४	१७९९	
३] प्राथमिक आरोग्य केंद्रे	"	५८	१५३९	
४] प्राथमिक आरोग्य पथके [उपकेंद्र]	"	३२६	८१	
५] प्रकात्मिक बालविकास योजना गट	"	१०	उ. ना.	
६] अगष्टावाडीत उपस्थित राहणारी मुले	"	७२४९२	उ. ना.	
११.] <u>शिक्षाणा</u>		<u>३०.९.८६</u>	<u>३०.९.८८</u>	
१] एकूण प्राथमिक शाळा	संख्या	१४७२	६६५१३	
२] एक शिक्षाकी शाळा	"	५१३	१६७४६	
३] प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी संख्या	संख्या हजारात	२१६	२७६१	
४] प्राथमिक शाळेतील शिक्षक	"	५	२५३	
५] प्रत्येक शिक्षाकामागे विद्यार्थी	संख्या	४१	३२	
१२.] <u>दुय्यम शिक्षाणा</u>		<u>३०.९.८६</u>	<u>३०.९.८८</u>	
१] दुय्यम शाळा	संख्या	१६६	८७८७	
२] शाळेतील एकूण विद्यार्थी	संख्या हजारात	१०७	५०६६	
३] शाळेतील शिक्षक	"	३	१६१	
४] प्रत्येक शिक्षाकामागे दुय्यम शाळेतील विद्यार्थी	संख्या	३५	३१	
१३.] <u>उच्च शिक्षाणा</u>		<u>३०.९.८६</u>	<u>३०.९.८८</u>	
१] संस्था	संख्या	१४	१००७	
२] एकूण विद्यार्थी	संख्या हजारात	१६	९५०	
१४.] <u>प्रौढ शिक्षाणा</u>		<u>१९८७-८८</u>	<u>१९८६-८७</u>	
१] प्रौढ शिक्षाणा केंद्रे	संख्या	४३०	१८७३९	
२] प्रौढाची उपस्थिती	संख्या हजारात	१३	उ. ना.	
<u>तांत्रिक शिक्षाणा</u>		<u>१९८६-८७</u>	<u>८७-८८</u>	
१. <u>औद्योगिक प्रशिक्षाणा संस्था</u>				
१] शासकीय व शासन सहाय्यित	संख्या	३	१८०	
२] इतर खाजगी	संख्या	१	उ. ना.	
२. शासकीय व शासन सहाय्यित औद्योगिक प्रशिक्षाणा संस्थांमध्ये मजूर झालेल्या जागा	संख्या	उ. ना.	४२३२८	
३. <u>तांत्रिक व व्यावसायिक शिक्षाणा</u>				
१] शासकीय व शासन सहाय्यित	संख्या	१०	उ. ना.	
२] इतर [खाजगी]	संख्या	उ. ना.	५७५ [८५-८६]	
४. शासकीय तांत्रिक व्यवसाय शिक्षाणा संस्थांची प्रवेशाक्षमता [१९८७-८८]	संख्या	उ. ना.	६०५९९	
५. अभियंत्याची संख्या	संख्या	उ. ना.	उ. ना.	

१. २. ३. ४. ५.

१५] परिवहन आणि वळणावळ [३१.३.८८]

१. एकूण रेल्वे मार्गाची लांबी	कि. मी.	२७७	५९४०
२. रस्त्यांनी जोडलेली गावे [बारगाडी]	संख्या	५७५	उ. ना.
३. एकूण रस्त्यांची लांबी [पक्का]	कि. मी.	२५६७	१६६४१६
४. राष्ट्रीय महामार्गाची लांबी	—	निरंक	२९५५
५. राज्य महामार्गाची लांबी	—	७४९	३०५४८
६. महत्वाच्या जिल्हा रस्त्यांची लांबी	—	११५०	३७२२७
७. इतर जिल्हा रस्त्यांची लांबी	—	९५०	३६४०३
८. गांभीर्य रस्त्यांची लांबी	—	१७९५	५९२८६

१६] पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा [१ एप्रिल ८८ रोजी]

कोणी गावाची संख्या

१] खोड्यांना केलेला पुरवठा	संख्या	२५६	६०१३
अ] नद्यांचा पाणी पुरवठा	संख्या	४०	उ. ना.
ब] कुमनलिका	—	२१८	उ. ना.
क] विहीर	—	६०	उ. ना.
२] टँकर्स किंवा बैलगाडीने पाणी पुरवठा केली जाणारी गावे	—	२९	उ. ना.
३] योजनेत समाविष्ट करावयाची गावे	—	उ. ना.	उ. ना.

१७] धारबांधणी [१९८७-८८]

भूमीहीन कामगारांसाठी बांधलेल्या झोपड्या संख्या ४१ उ. ना.

१८] एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम

१] दारिद्र्य रेखेखालील कुटुंबे [१९८२-८३] संख्या लाखांत १.१९ ४१

२] १९८७-८८ मधील लाभार्थी

१] जने	संख्या	३००४	१०८७४९ [१९८६-
२] नवे	संख्या	४२३२	१२९३६९] ८७

१९] रोजगार निर्मिती १९८७-८८

१] रोजगार हमी योजना	कोटी मनुष्य दिवस	०.४३	१५.५५
२] राष्ट्रीय गांधी रोजगार कार्यक्रम	—	०.०७	२.६२
३] गांधी भूमीहीन रोजगार कार्यक्रम	—	०.०९	२.४१

२०] आदिवासी कल्याणकारी योजना

आदिवासी करीता आश्रमशाळा विद्यार्थी संख्या २०६० उ. ना.

२१] मागास वर्गीयांसाठी कल्याणकारी योजना १९८७-८८

१] मागासवर्गीयांसाठी वस्ती गृहे	संख्या	५५	उ. ना.
२] वस्तीगृहात राहणारे विद्यार्थी	संख्या	१५८९	उ. ना.

२२] जिल्हा नियोजन [१९८७-८८]

१] वार्षिक योजनेतील मंजर तरतूद	रु. कोटीत	११.७०	२३२०
२] अनुषंगी भास काढण्यासाठी तरतूद	रु. कोटीत	१०.२०	३००

२३] नागरी पुरवठा

१] रस्त्यांमार्फत दुकाने [१९८८]	संख्या	८६१	३४२८३
२] ताठा [१९८६-८७]	" ०००" मे. टन.	४६	७२९
३] शासकीय मुदामे [३१.३.८८]	संख्या	२४	११२५

टीप :- उ. ना. = उपलब्ध नाही.

* सुधारित वर्गीकरणासुळे बदल झाला आहे.

आधार :- जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय, चंद्रपूर.